

2010–2015: Ο ΣΥΡΙΖΑ ως «πυροσβέστης»

του Γιάννη Μηλιού

Ο διάσημος «ετερόδοξος» αστός οικονομολόγος Γιόζεφ Σουμπέτερ σχολίασε τη συμμετοχή του ως υπουργός οικονομικών στη σοσιαλιστική κυβέρνηση της Αυστρίας το 1919, λέγοντας ότι στην πυρκαγιά χρειάζεται πάντα ένας πυροσβέστης.

1. Ερωτήματα

Ο ΣΥΡΙΖΑ κατάφερε να φτάσει στην κυβερνητική εξουσία, αυξάνοντας τα εκλογικά ποσοστά του από το 4,6% των εκλογών του 2009 στο 36,3% του Ιανουαρίου 2015, διότι συνδέθηκε με την κοινωνική αναταραχή των μεγάλων κινητοποιήσεων της περιόδου 2010-2012, μετά το σοκ που προκάλεσαν σε μεγάλη μερίδα της ελληνικής κοινωνίας οι ακραίες νεοφιλελεύθερες πολιτικές των Μνημονίων. Όμως, παρότι ο ΣΥΡΙΖΑ υποσχέθηκε κατάργηση των Μνημονίων και μια ριζικά διαφορετική οικονομική και κοινωνική πολιτική ρήξεων με το σύστημα, αποδέχθηκε στις 20 Φεβρουαρίου 2015 την παράταση των Μνημονίων που ίσχυαν, και τελικά υπέγραψε ένα νέο μνημόνιο τον Ιούλιο του ίδιου έτους.

Για να ερμηνεύσουμε την εξέλιξη αυτή πρέπει να απαντήσουμε σε δύο κρίσιμα ερωτήματα:

(α) Ήταν δυνατή μια εναλλακτική πορεία του ΣΥΡΙΖΑ μετά την ανάληψη της διακυβέρνησης τον Ιανουάριο του 2015; (β) Γενικότερα, έχει νόημα η ανάληψη της διακυβέρνησης ενός αστικού κράτους από την Αριστερά, με στόχο την αναδιανομή εισοδήματος και ισχύος υπέρ της εργασίας, περιορίζοντας τα προνόμια και τις εξουσίες του κεφαλαίου και βελτιώνοντας τη ζωή της εργατικής τάξης και της κοινωνικής πλειοψηφίας, μέσα από τον περιορισμό της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης; Ή μήπως κάθε ανάλογη εξαγγελία, μέχρι την επαναστατική ανατροπή του καπιταλισμού, συνιστά (αυτ)απάτη; Πρόκειται για ερωτήματα που αφορούν το ζήτημα της επαναστατικής στρατηγικής.

Για να απαντήσουμε, χρειάζεται να κατανοήσουμε τον χαρακτήρα της ιστορικής «στιγμής» 2010-15.

2. Μνημόνια

Τα μνημόνια δεν υπήρξαν «έξωθεν επεμβάσεις». Γράφτηκαν από ελληνικά χέρια και περιείχαν απίστευτες λεπτομέρειες, που όλες όμως υπηρετούσαν την ίδια ταξική λογική. Ήταν έκφραση, στη δεδομένη συγκυρία που ακολούθησε την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007-2008, της

στρατηγικής των κυρίαρχων τάξεων για αναδιανομή πλούτου, εισοδήματος και δικαιωμάτων υπέρ του κεφαλαίου (με την περικοπή μισθών και συντάξεων, κατάργηση εργατικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, αποψίλωση της κοινωνικής προστασίας και των αντίστοιχων κρατικών θεσμών, θεσμοθέτηση της λογικής του κέρδους εκεί όπου στο παρελθόν ίσχυαν κανόνες κοινωνικής αλληλεγγύης, κ.ο.κ.). Η στρατηγική αυτή αναδιανομής «από τα κάτω» προς «τα πάνω» δεν υπήρξε βέβαια αποκλειστικά ελληνική, εκδιπλώθηκε με διάφορους τρόπους σε όλες ανεξαιρέτως τις αναπτυσσόμενες καπιταλιστικές χώρες.

Μακροπρόθεσμος στόχος της λιτότητας και όλων των πολιτικών που τη συνοδεύουν είναι να διαμορφώσει ένα μοντέλο εργασιακών σχέσεων με συρρικνωμένα δικαιώματα και λιγότερες κοινωνικές παροχές για τους εργαζόμενους, με χαμηλότερους και «ευέλικτους» μισθούς και με εκμηδένιση της διαπραγματευτικής δύναμης των μισθωτών και των συνδικάτων απέναντι στους εργοδότες.

3. ΣΥΡΙΖΑ 2012-14. Η μετάλλαξη

Οι κινητοποιήσεις της περιόδου 2010-12 αντικειμενικά αντιτάχθηκαν στις ταξικές στρατηγικές του κεφαλαίου και κατάφεραν να οδηγήσουν σε κατάρρευση δύο κυβερνήσεις: την κυβέρνηση Παπανδρέου τον Νοέμβριο του 2011 και την κυβέρνηση Παπαδήμου τον Μάιο του 2012. Οι εκλογές της 6^{ης} Μαΐου 2012 κατέγραψαν την απόρριψη από την κοινωνική πλειοψηφία του πολιτικού συστήματος: Τα δύο «μεγάλα κόμματα» του παρελθόντος (ΝΔ και ΠΑΣΟΚ) συγκέντρωσαν αθροιστικά μόλις 32,03% των ψήφων, ενώ ο ΣΥΡΙΖΑ με 16,76% αναδείχθηκε αξιωματική αντιπολίτευση.

Ο ΣΥΡΙΖΑ συντάχθηκε τότε με την εκρηκτική δυναμική των κινητοποιήσεων και ανέλαβε την ευθύνη νέων εκλογών, θεωρώντας αδιανόητη τη συμμετοχή σε μια συμμαχική κυβέρνηση με τα αστικά κόμματα.

Για τις επαναληπτικές εκλογές του Ιουνίου 2012 ο ΣΥΡΙΖΑ εξάγγειλε ένα πρόγραμμα στο οποίο, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνονταν: αναστολή πληρωμών των τόκων του δημόσιου χρέους, διαγραφή μέρους των δανειακών υποχρεώσεων των υπερχρεωμένων νοικοκυριών ανάλογα με τη μείωση του εισοδήματος που είχαν υποστεί από τη σύναψη του δανείου και ριζική αναδιανομή εισοδήματος και ισχύος υπέρ των κυριαρχούμενων τάξεων.

Όμως, μετά τη νίκη της ΝΔ στις επαναληπτικές εκλογές του Ιουνίου του 2012, άρχισε μια διαδικασία γρήγορης μετάλλαξης του ΣΥΡΙΖΑ προς θέσεις της συστημικής ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας, μια «βίαιη ωρίμανση» όπως την περιέγραψαν οι πρωτεργάτες της. Ως στόχος ετίθετο πλέον η αναζήτηση «ορθών» (υποτιθέμενων) πολιτικών για την «ανάκαμψη της οικονομίας»,

ή την «παραγωγική ανασυγκρότηση». Επρόκειτο για «ιστορικό συμβιβασμό» με τις κυρίαρχες τάξεις.

Ο ΣΥΡΙΖΑ έφτασε στις ευρωεκλογές του Μαΐου 2014 έχοντας υιοθετήσει μια πολιτική που αναζητούσε το «κοινό συμφέρον» του κεφαλαίου και της εργασίας: την «εθνική ανεξαρτησία» και την «παραγωγική ανασυγκρότηση» (το «μεγάλωμα της πίτας», που δήθεν θα ωφελήσει τόσο το κεφάλαιο όσο και την εργασία).

Το κριτήριο δεν ήταν πλέον η «ταξική μονομέρεια» της πολιτικής, αλλά τα «δίκαια» μέτρα που θα «μας» βγάλουν από την κρίση. Χαρακτηριστικό της μετάλλαξης του ΣΥΡΙΖΑ αποτελεί το γεγονός ότι και η κύρια εσωκομματική αντιπολίτευση της περιόδου, το «Αριστερό ρεύμα», υιοθετούσε ακριβώς τη βασική θέση του επίσημου «ωριμασμένο» ΣΥΡΙΖΑ: την «παραγωγική ανασυγκρότηση» και την «ανταγωνιστικότητα της οικονομίας μας», που υποτίθεται ότι θα υπηρετείτο με την «έξοδο από το ευρώ».

Η μετάλλαξη του ΣΥΡΙΖΑ μπορεί να συγκαλυπτόταν μέχρι τις εκλογές του 2015 από τα συνθήματα περί «ανατροπής», όμως έγινε φανερή με τη λεγόμενη «ενδιάμεση συμφωνία» της 20^{ης} Φεβρουαρίου 2015. Η Συμφωνία αυτή, που υπέγραψε και υποστήριξε ως Υπουργός Εθνικής Οικονομίας ο Γ. Βαρουφάκης, έκανε καθαρό ότι η ελληνική κυβέρνηση διαπραγματευόταν εντός του νεοφιλελεύθερου πλαισίου των πολιτικών λιτότητας, αναζητώντας απλώς ένα «φύλλο συκής» για να συγκαλύψει τους συμβιβασμούς της.

4. Απαντήσεις: Η ιστορική ευκαιρία και η προδιαγεγραμμένη πορεία

Στο πλαίσιο του σύγχρονου καπιταλισμού μια ριζική αλλαγή πολιτικής είναι εφικτή μόνο με την παρέμβαση και κάτω από την πίεση ενός μαζικού κινήματος που αμφισβητεί τα ισχύοντα, δρα και οργανώνεται ως «πολιτικός κίνδυνος» για το ίδιο το καπιταλιστικό σύστημα και επιβάλλει τις εναλλακτικές πολιτικές. Μόνο υπό αυτούς τους όρους έχει νόημα η ανάληψη της διακυβέρνησης από τις αριστερές δυνάμεις που συμμετέχουν και συμβάλλουν στην ανάπτυξη αυτού του κινήματος. Διαφορετικά η Αριστερά απλώς ανεβαίνει στο τρένο σταθερής τροχιάς της αστικής διακυβέρνησης, όπως ακριβώς έπραξε ο ΣΥΡΙΖΑ του 2015.

Οι εκρηκτικές συνθήκες των κινητοποιήσεων την περίοδο 2010-12, αλλά και το Δημοψήφισμα του Ιουλίου 2015 έδειξαν ότι οι όροι για μια εναλλακτική πορεία σε ανατρεπτική κατεύθυνση μπορούσαν να υπάρξουν. Όμως, η μετάλλαξη του ΣΥΡΙΖΑ ακύρωνε κάθε τέτοια προοπτική.

Ο κυβερνητικός ΣΥΡΙΖΑ ήδη πριν τον Ιανουάριο του 2015 λειτουργούσε ως κόμμα των κυρίαρχων τάξεων, του κεφαλαίου. Επιχειρούσε απλώς να κρύψει την προσχώρησή του στις

κυρίαρχες πολιτικές πίσω από σχήματα του τύπου «αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης» και «παραγωγική ανασυγκρότηση». Ο ΣΥΡΙΖΑ του 2015 ήταν ικανός να κάνει μόνο αυτό που έκανε!